रेन्द्राः शुभाः शुभस्थानगता विदध्युः। नरं समृद्धं शुभदृष्टदेहा भूपं हतारिं सुशरीरकीर्त्तिम्। त्र्यादि खेचरयुतिश्च भाग्यभे भूपतिं हि जनयेत् बुधोनिता। शौरिभूसुतगुरूनिता नरं कामकीर्त्तिधनसौख्यवर्जितम्। धर्मे तु तीर्थं दिनकृन्नवाब्दे चन्द्रो नखे१० वातमसृक् च शक्रे१४। मातुर्मृतिर्ज्ञोऽङ्गयुगे२६ कविर्मां तिथ्यब्दके १५ तातमृतिं गुरुश्च"।

वर्षलग्नात् धर्मभावफलं नी० ता० उक्तं यथा

"भौमेऽब्दपे त्रिनवगे क्रूरायुक्ते बलान्विते। गुणावहस्तदा मार्गश्चिरं कार्य्यं स्थिरं तनु। त्रिधर्मस्थोऽब्दपः सूर्य्यः कन्दलीमार्गसौख्यदः। अन्यपेषणयानं स्यात् सं चेन्नाधिकृतो भवेत्। शुक्रेऽब्दपे त्रिनवगे मार्गसौख्यं विलोमगे। अस्ते वा कुगतिः सौम्ये देवयात्रा तथाविधे। क्रूरार्दिते कुयानं स्यात् गुरावेवं विचिन्तयेत्। इत्थशाले लग्नधर्मपत्योर्यात्राऽस्त्यचिन्तिता। लग्नेशो धर्मपे यच्छन् स्वं महश्चिन्तिताध्वगः। एवं लग्नाब्दयोर्योगे सुथहाङ्गपयोरपि। गुरुस्थाने कुजे धर्मे सद्यात्रा भृत्यवित्तदा। ज्ञस्थाने लग्नपो भौमो दृष्टः सद्यानसौख्यदः। स्वस्थानगो हि बलवान् लग्नदर्शी सुयानदः। जन्माधिकारी ज्ञो मन्दस्थाने क्रूरयुतो यदा। पन्था रिपोः स्वकटकाद्गुरुशुक्रेन्दुजीवयोः। धर्मे शनिर्नाधिकारी पन्थानमशुभं वदेत्। इत्थं गुरौ दूरयात्रा नृपसङ्गस्ततो गुणः। कुजेऽब्दपे नष्टबले स्वजनाद्दूरतो गतिः। द्यूनेन्थिशा धर्मे इन्दौ सबलेऽध्वा विदेशजः। वर्षेशो बलवान् पापायुतः केन्द्रेऽधिकारवान्। अधिकारे गतिः सङ्ख्ये सेनापत्येऽपि वा वदेत्। एवंविधे कुजे जीवे युतेऽर्कान्निर्गते पुनः। परसैन्योपरिगतिजयख्यातिसुखावहा। जीवान्नवमये भौमे शुभां यात्रां नृणां वदेत्"। १८ आधेये स्ववृत्तिपदार्थे "धर्मादनिच् केवलात्" पा०बहु०अनिच्। विधर्मा सुधर्मा केवलादित्युक्तेः परमः स्वोधर्मो यस्येति बहुव्रीहौ न। सन्दिग्धसाध्यधर्मा इत्यादौ तु कर्मधारयपूर्वपदो बहुव्रीहिः समानविभक्तिकपदपूर्वकेतरत्वस्यैव केवलशब्दार्थत्वात् निवृत्तिधर्मा अनुच्छित्तिधर्मा इत्यादौ अनिच्।

धर्म्मकर्म्मन् न० धर्मस्य धर्मार्थं कर्म। धर्मप्रतिपादककर्मभेदे "वेदप्रणिहितं धर्मकर्म तन्मङ्गलं परम्" ब्रह्मवै० पु०। धर्मकार्य्यधर्मक्रियादयोऽप्यत्र।

धर्म्मकथादरिद्र पु० धर्मार्थकथायां दरिद्रः। कलिकाले जातमानवे कलौ नृणां धर्मकथाशून्यत्वात् तथात्वम्।

धर्म्मकाम पु० धर्मं कामयते फलानभिसन्धानेन कम-अण् उप०स०। कर्त्तव्यबुद्ध्या धर्मकारके "अथ ते (तव) यदि धर्मविचिकित्सा वृत्तिविचिकित्सा वा स्यात्। ते तत्र ब्राह्मणा सम्यग्दर्शनयुक्ता आयुक्ता अरूक्षा धर्मकामाः स्युः" एका० धृता तैत्तिरीयश्रुतिः। "धर्मकामाः जीवन्मुक्तवत् कर्मण्योदासीन्यमकुर्वाणाः" एका०रघु०।

धर्म्मकाय पु० धर्मस्य धर्मार्थं कायोऽस्य। बुद्धे त्रिका०।

धर्म्मकील पु० धर्मस्य कील इव। राजशासने त्रिका०। संज्ञायां कन्। धर्मकीलक ब्रह्मशासने शब्दरत्न०।

धर्म्मकृत् त्रि० धर्मं धर्मसाधनं कर्म करोति कृ-क्विप् तुक्। १धर्मसाधनकर्मकरे। "ज्येष्ठासु च न बहुमित्रः सन्तुष्टो धर्मकृत् प्रचुरकोपः" वृ० सं०। २विष्णौ पु० धर्मगुप् "धर्मकृद्धर्मी" विष्णुस०। "धर्माधर्मविहीनोऽपि धर्ममर्य्यादास्थापनार्थं धर्ममेव करोतीति धर्मकृत्" भा०।

धर्मकेतु पु० धर्मः अहिंसारूपकर्म केतुर्यस्य। १बुद्धे शब्दा० तस्याहिंसारूपपरमधर्मकृत्त्वात् तथात्वम्। काश्यपवंश्ये २सुकेतुनृपपुत्रभेदे। "सुकेतुतनयश्चापि धर्मकेतुरिति श्रुतः" हरिवं० २९ अ०। "अलर्कात् सन्ततिस्तस्मात् सुनीतोऽथ निकेतनः। धर्मकेतुःसुतस्तस्मात् सत्यकेतुरजायत" भाग० ९।१७।६ ३निकेतनपुत्रे नृपभेदे च। धर्मः केतुरिवास्य। ४धर्मध्वजे त्रि०।

धर्मकोष पु० धर्मः कोष इव धर्मस्य कोषः समूहो वा। धर्मरूपे रक्षणीये १वस्तुनि २धर्मसमूहे च "ब्राह्मणो जायमानो हि पृथिव्यामधिजायते। ईश्वरः सर्वभूतानां धर्मकोषस्य गुप्तये" मनुः।

धर्मक्षेत्र न० तद्द०। धर्म्मार्जनार्थक्षेत्रे कर्मभूमौ भारतवर्षे। धर्मस्य पूर्वमविद्यमानस्योत्पत्तेः विद्यमानस्य च वृद्धेर्निमित्ते शस्यस्येव २स्थानभेदे च "धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः" गीता। कुरुक्षेत्रञ्च श्रुतिस्मृतिप्रसिद्धं देवयजनस्थानमविमुक्तं वा कुरुक्षेत्रशब्दे दर्शितं तद्व्यावृत्तये धर्मक्षेत्रमिति विशेषणम्। "तस्मिन् याताः पाण्डवाः पूर्वावधिधार्मिका यदि पक्षद्वयहिंसानिमित्ता दधर्म्मादुभीता निवर्त्तेरन् ततः प्राप्तराज्या एव मम सुत. अथ वा धर्मक्षेत्रमाहात्म्येन पापिनामपि मत्पुत्राणां कदाचित् चित्तप्रसादः स्यात्तदा च तेऽनुतप्ताः कपटोपात्तं राज्यं पाण्डवेभ्यो यदि दद्युस्तर्हि विनापि युद्धं हता एवेति स्वपुत्रराज्यालाभे पाण्डवराज्यलाभे च